

## **СТАНОВИЩЕ**

От проф. Нели Петрова-Димитрова, катедра „Социална педагогика и социално дело”, СУ „Св.Кл.Охридски”

относно дисертационен труд

на тема:

**„МЕЖДУНАРОДНИ СТАНДАРТИ В ПРАВОСЪДИЕТО В ИНТЕРЕС НА ДЕЦАТА”**

на Теодора Методиева Иванова

за присъждане на образователна и научна степен „доктор” по специалност „Международно право и международни отношения”, шифър: 05.05.15

### **Представяне на кандидата**

Теодора Методиева Иванова е завършила две висши образования, има и магистърска степен по право. Основната и трудова дейност е в областта на защита на правата на детето, което обяснява и нейния интерес към темата на дисертацията. Определено може да се твърди, че професионалният опит е допринесъл и за разбирането на темата в нейната широко обхватност и многопластовост.

### **Представяне и оценка на дисертационния труд**

Дисертационният труд е в обем 213 страници, съдържанието е организирано в три глави, заключение и списък на използваната литература, който съдържа 72 нормативни документа и 31 статии и монографии на кирилица.

В увода се прави аргументация и предварително представяне на изследването. Определени са целта, задачите и методите на проучване. По същество изследването е оценка на съответствието на нормативната и институционална рамка, съотносима с правата на децата и поетите от страната ни международни ангажименти в тази сфера, идентифициране на проблемите, които съпътстват

тяхното изпълнение. Предполага се, че решаването на тези проблеми ще има позитивно влияние върху „мерките, механизмите и начините на работа, да подобри качеството на алтернативните услуги за децата които участват в правосъдието“, както е посочено на стр. 17. Става дума за специфично теоретично изследване, което се опира на ретроспективен и актуален анализ на психо-социални и исторически изследвания, и основно на нормативни документи.

Като поставя темата за правата на детето в контекста на правата на човека, авторката се опира на няколко ключови изследвания за мястото на детето в семейството и в обществото до и по време на средновековието, които показват игнориране на субективността на детето, negliжиране на особеностите му, третирането му като собственост на бащата и пр., което ѝ позволява да открие значимостта дори само на поставянето на темата човешките права на детето. Във втората глава акцентът е върху разбирането на стандарта, като критерии за прилагане на определено право, представени и анализирани в контекста на международните документи за права и закрила на детето. Третата глава изцяло третира темата за детското правосъдие и правата на детето. Важно е да се отбележи, че представянето и опитът за анализ вървят както ретроспективно, т.е. историческото развитие на темата, така и структурно през връзката между международни, регионални и национални документи. Направените изводи и заключения следват от логиката на изложението. Представянето и предложеният анализ в еволюционен и съдържателен аспект на концепцията и представляващите я документи за човешките права, включително, не биха могли да се оценяват от психо-педагогическа и социално-педагогическа гледна точка.

### **Критични бележки и препоръки**

На първо място, една по-голяма яснота при определяне на целите и задачите на изследването, както и формулирането на хипотеза би допринесло за повече обвързаност и фокусиране на анализа, заключенията и препоръките.

На следващо място, смятам, че има нужда от повече прецизност и яснота при употреба на ключови за темата понятия – дете, малолетен, непълнолетен; асоциално, девиантно, противообществено поведение; възпитателни, образователни мерки, методи, дейности и пр. При представянето в дисертацията

на развитието на темата за правата на децата и документите, чрез които те се прилагат е необходим и психо-педагогически прочит, и аз бих искала да отбележа необходимостта от ясна дефиниция на понятията, които се употребяват, като се приеме или даде такава за нуждите на изследването. На стр. 111, например при описанието на различни препоръки и насоки на европейски институции, са цитирани естествено българските преводи, които са неточни и на места подменят смисъла на съдържащото се в тях. Например Препоръка CM/REC(2008)11 на Комитета на министрите към СЕ се отнася до млади правонарушители, което на български е преведено като малолетни и непълнолетни, въпреки, че вътре в документа става ясно, че се имат предвид децата, над определената минимална възраст, които са извършили престъпления, което би трябвало да се коментира, според мен.

При превода на Насоките на СЕ за приятелско към детето правосъдие, понятието деца се замества с „малолетни и непълнолетни“ в българския превод. Това вероятно са основанията да се направи извод от докторанта, че „дейността на Съвета на Европа в областта на правосъдието за деца обръща специално внимание на необходимостта от предприемане на мерки от възпитателен характер..“, стр. 113, което е така, но отново тук се отнася до тези, които са във възрастта на наказателна отговорност. На доста други места в изследването (например при представяне на системата за детско правосъдие на Италия) също не става достатъчно ясно, че т.н. възпитателни мерки се предприемат само срещу деца, навършили възрастта за наказателна отговорност, т.е. те за алтернативи на наказания, докато спрямо другите деца тези мерки са мерки за закрила, макар и да се изпълняват на едно и също място. Недостигът на яснота на термините, на връзката между използваните понятия дете, малолетен, непълнолетен, маловръстен създава известна конфузия и при представяне на историята на детското правосъдие в България, когато малолетен и маловръстен се използват като синоними, също и като синоними на дете, стр.152-153. Изглежда през този период не се използва понятието непълнолетен, което вероятно навлиза през влиянието на съветската система за наказателно правосъдие. От повече яснота също се нуждае употребата на понятията възпитателни методи и възпитателни мерки, които далеч не са синонимни. В този смисъл ми е трудно да приема някои от направените изводи, че философията на ЗБПМН е във въвличане на обществото в детското

правосъдие, че неговото приемане е стъпка към защита на децата и пр., още повече, че те се различават от формулираните накрая.

В този смисъл е и въпросът ми към докторантката – „ На 205 стр. казвате, че е необходимо; възприемане и регламентиране на статута на децата до 14-годишна възраст, извършители на противообществени прояви, както и тези над 14 години които са извършили леки статусни прояви като деца в риск и с тях да работи само системата за закрила и превенция в България;.

Какво имате предвид под регламентиране на статута, под система за превенция, и какво включвате в понятието противообществени прояви на децата до 14 възраст?

На следващо място, дисертационният труд би спечелил от една промяна в баланса между описание и анализ, както и позоваването при този анализ на повече изследвания, данни, научни източници. Представената информация позволява още по-целенасочен, във връзка с целите на изследването и задълбочен анализ.

Важно е също да има ясен и посочен избор на система за цитиране на източниците, както и за тяхното представяне в края на дисертационния труд.

**Според мен работата има следните положителни страни и приноси моменти:**

На първо място темата е изключително актуална от изследователска и от политическа гледна точка, доколкото има сериозен вакуум в разбирането на правата на човека изобщо и в частност на детето, включително в академичната общност, и твърде голям в обществото ни. В този смисъл вътрешни правни, но и мултидисциплинарни изследвания са много важни и необходими.

Поставянето на темата за правата на детето в контекста на темата за правата човека, през нейното аргументиране от правна и психо-социална гледна точка е определена заслуга на дисертационното изследване.

Обединяването и известното анализиране на международни и национални правни документи в ясна тематична и йерархична структура определено има познавателен ефект и научна стойност.

Макар и повече описателно, отколкото сравнително, представянето на двата закона, които регламентират отношението на държавата към децата ЗЗД и ЗБППМН има своето изследователско значение. Противоречията, предизвикателствата, препоръките формулирани през изследване могат да допринесат за промяна на философията и политиката към децата, извършители на престъпления.

Смятам, че приносите са формулирани коректно и удовлетворяват изискванията за дисертационен труд.

Теодора Иванова има две публикации по темата, които са посочени в автореферата, като едната е в международно издание.

**В ЗАКЛЮЧЕНИЕ** оценката ми за дисертационния труд, автореферата и научните публикации на докторанта е **ПОЛОЖИТЕЛНА**, постигнатите резултати, формулираните приноси ми дават основание да предложа пред Научното жури, на докторанта Теодора Методиева Иванова да бъде присъдена образователна и научна степен „доктор” на ЮЗУ „Неофит Рилски“.

Август 2018 г.

проф. Нели Петрова-Димитрова